

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

29.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
2. CİLT

28 MAYIS – 1 HAZİRAN 2007
KOCAELİ

İÇİNDEKİLER

Nevzat ÇEVİK, Süleyman BULUT, İsa KIZGUT Rhodiapolis Kazılarında İlk Yıl: 2006	1
Armağan ERKANAL-ÖKTÜ, Nazlı ÇINARDAĞLI KARAASLAN Panaztepe Kazıları 2006 Yılı Çalışmaları.....	19
Coşkun ÖZGÜNEL 2006 Yılı Gülpınar Kazıları (27. Yıl).....	39
Nur BALKAN-ATLI, Ludovic SLIMAK, Steve KUHN, Fazıl AÇIKGÖZ Kömürcü-Kaletepe Obsidyen Atölyesi Paleolitik Dönem 2006 Yılı Kazısı.....	53
Ahmet YARAŞ, Daniş BAYKAN, Ergün KARACA 2006 Yılı Allianoı Kazısı	71
Timothy P. HARRISON, Stephen BATIUK, Heather SNOW Tayinat Höyük Kazıları	85
Aygül SÜEL, Mustafa SÜEL 2006 Yılı Ortaköy Kazı Çalışmaları	99
Dominique BEYER Zeyve Höyük (Porsuk), 2006.....	107
Aliye ÖZTAN, Süleyman ÖZKAN, Fazıl AÇIKGÖZ, Benjamin S. ARBUCLÉ 2006 Yılı Köşk Höyük Kazıları Raporu	117
Semiha Yıldız ÖTÜKEN 2006 Yılı Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı ve Duvar Resimlerini Koruma-Onarım Çalışmaları.....	137
R. R. R. SMITH Aphrodisias, 2006	157

K. Aslıhan YENER	
Alalakh (Aççana Höyüğü) 2006 Yılı Çalışmaları.....	171
Refik DURU, Gülsün UMURTAK	
Bademağacı Kazıları, 2006.....	187
Vedat İDİL, Musa KADIOĞLU	
2006 Yılı Nysa Kazı ve Restorasyon Çalışmaları.....	197
Güler ATEŞ, Klaus RHEIDT	
Aizanoi 2005 ve 2006 Yılı Çalışmaları.....	227
Lâtife SUMMERER	
Pompeipolis (Paflagonya) 2006 Yılı Çalışmaları.....	243
Hans LOHMANN	
Rescue Excavation of the Archaic Panionion in the Mycale (Dilek Dağları): 2nd Campaign	265
Marie-Henriette GATES	
2006 Season at Kinet Höyük (Yeşil-Dörtüol, Hatay)	281
Eugenia EQUINI SCHNEIDER	
Elaiussa Sebaste – Report of 2006 Excavation Season	299
Ernst PERNICKA, Peter JABLONKA, Rüstem ASLAN	
2006 Yılı Troia Kazı Sonuçları	311
G. Keneth SAMS, R. Brendan BURKE	
Gordion, 2006	329
Ayla SEVİM, Ayhan YİĞİT	
2006 Yılı Çankırı Çorakyerler Kazısı	343
Nurettin YARDIMCI	
2006 Yılı Harran Kazı ve Restorasyon Çalışmaları.....	359

2006 YILI GÜLPINAR KAZILARI (27. YIL)

Coşkun ÖZGÜNEL*

2006 Yılı Gülpınar kazıları, 1 Ağustos- 31 Eylül 2006 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Başkanlığım altında yürütülen kazı çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri ve maddî katkıları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü ve Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin maddî desteği ile gerçekleştirilmiştir. Adı geçen kurumlara teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Efes Pilsen İçecek Grubu'na, Gülpınar Belediye Başkanı Ünal Karagöz ve belediye çalışanlarına maddî ve manevî yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Bilimsel çalışmalarımıza katkıda bulunan, kazı heyeti üyeleri, tapınakta mimarî belgeleme çalışmaları yapan Prof. Dr. Thekla Schulz-Brize (Almanya Regensburg Üniversitesi Mimarlık Tarihi Bölümü), Yard. Doç. Dr. İrfan Aydın (Mimar Sinan ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Seramik Bölümü), Doç. Dr. Turan Takaoğlu (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü), Dr. Erhan Öztepe (A.Ü. DTCF Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı), Araş. Gör. Davut Kaplan (A.Ü. DTCF Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı), Araş. Gör. Aytaç Coşkun (Dicle Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü), Arkeolog Tayyar Gürdal (A.Ü. D.T.C.F., Klâsik Arkeoloji Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi)'a teşekkür ederim.

2006 yılı çalışmalarına Kültür ve Turizm Bakanlığı'nı temsilen katılan Çanakkale Arkeoloji Müzesi'nden Arkeolog Musa Tombul'a teşekkür ederim.

Büyük bir özveri göstererek çok ağır şartlarda bizlerle çalışan Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü yüksek lisans öğrencileri Arkeolog Mirem Çelem, Engin Coşar ve Hazar Kaba, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencisi Abdulkadir Özdemir, Almanya Regensburg Üniversitesi Mimarlık Tarihi Bölümünden Mimar Ilona Dudzinski ve mimarlık tarihi öğrencisi Roland Lau, Marmara Üniversitesi'nden Heykeltıraş Hakan Temur ve Seramikçi Serkan Birdal ve Muhasebe Sorumlumuz Yurdakul Biçer'e içtenlikle teşekkür ederim.

Troas bölgesinin en önemli kutsal alanlarından olan Smintheion'da yapılan çalışmalar bu sene de büyük bir hızla ve özveriyle devam etmiştir.

* Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 06100 Sıhhiye-Ankara/TÜRKİYE.

2005 yılında tapınak ve çevresinde yapılan çalı ve ağaçlarla kaplı alanın temizlenmesi sonucu tapınağın kuzeydoğru köşesinde ve tapınağa 13 m. uzaklıkta farklı bir yapının varlığı tespit edilmiştir. Bu yapının işlevinin belirlenmesi amacıyla batı köşesinde yapılan kontrol sondajı sonucunda toprak kayma tehlikesi de dikkate alınarak 2.5 m. den fazla derine inilmeden sondaj çalışmasına son verilmiştir. Fakat bu çalışma sonucunda yapının yamuk plana sahip olduğu ve duvarın iç yüzeyinde tespit edilen hidrolik sıva kalıntıları da dikkate alınarak su deposu veya sarnıç (rezervuar) olduğuna karar verilmiş ve 2005 yılı kazı çalışmalarına son verilmiştir.

Smintheion 2006 yılı kazı ve restorasyon çalışmalarına 15 işçi ile başlanmış, her yıl olduğu gibi, 15 günlük bir süre temizlik çalışmalarına ayrılmıştır. Kutsal alan ve çevresinde varlığı saptanan, özellikle tapınak ve çevresinde bolca bulunan su kaynakları, farklı bitki ve ağaçların yetişmesine olanak sağlamaktadır. Bu olumsuzlukların yanı sıra tapınak ve çevresine de ismini veren bahçeler içi mevkii olarak ifade edilen bölgede verimli toprakların bulunması bitki örtüsünün gür bir şekilde gelişmesinde önemli etkenlerdir. Bu bakımdan tapınak ve çevresinde 2 m. yi aşan dikenli bitki örtüsünün varlığı iki haftalık çalı ve ot temizliğini gerekli kılmıştır. Öncelikle tapınak ve çevresinde özellikle de tapınak temel tuf taşlarına zarar verecek bitkiler özenli bir çalışma sonucu temizlenmiş kesilen ot ve çalılar kazı alanı dışına çıkarılmıştır.

Smintheion 2006 kazı ve restorasyon çalışmaları iki alanda yürütülmüş, kazı alanını rezervuar oluştururken, restorasyon çalışmalarına hem rezervuarda hem de tapınakta devam edilmiştir (Plan: 1).

2006 yılı çalışmalarını; kazı çalışmaları, çevrede yapılan araştırma, düzenleme ve belgeleme çalışmaları ve restorasyon çalışmaları olmak üzere üç ana başlıkta toplamak mümkündür.

1. Kazı Çalışmaları

a. Su Deposu

Smintheion 2005 yılı kazı çalışmalarıyla varlığı tespit edilen rezervuar ve çevresindeki temizlik çalışmalarının ardından yapının dış sınırları belirlenmiştir. Tapınağın kuzeydoğru köşesinde ve tapınaktan 13 m. uzakta yer alan bu yapının dış konturları dikkate alındığında, bunun yönleme olarak tapınağa paralel olmadığı, duvarlarının dik açı ile birbirine bağlanmadığı ve yamuk plana sahip olduğu tespit edilmiştir. Kazı öncesi dış ölçüler dikkate alındığında, en uzun kenar yaklaşık

16 m. en kısa kenar ise 13 m. olarak ölçülmüştür (Plan 2). Duvar kalınlıkları ve yapının mimarî özelliklerinin ortaya çıkarılması amacıyla rezervuarın kazısına 08.08.2006 tarihinde başlanmış ve 10.09.2006 tarihinde yaklaşık dört haftalık bir sürede bitirilmiştir.

Su deposu tapınağın kuzeybatı köşesinde ve tapınaktan 13 m. uzakta yer almaktadır. Arazinin eğimi düşünüldüğünde, kuzeybatı ve güneybatı kenarlarını oluşturan bölümün daha kısa olduğu, tapınağa yakın kenarın ise daha uzun tutulduğu görülmektedir. Ayrıca bu uzun ve kısalık yapının duvar kalınlıklarına da yansımıştır. Dolayısıyla, kısa kenardaki duvar yaklaşık 2.23 m. tapınağa yakın olan uzun kenara sahip duvar ise 1.88 m. ile daha dar tutulmuştur. Bu ölçülere ek olarak yapının inşasında farklı mimarî uygulamalar da vardır. Yapının kısa kenarları tapınağa doğru geniş açı yapmakta ve duvar işçiliği tapınağa yakın cepheye oranla çift cepheli ve daha özenlidir. Bütün bu farklılıkların uygulanması arazinin eğiminden kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan arazide batıya doğru bir eğimin olduğu ve bu eğimin kötü sonuçlarını ortadan kaldırmak için de hem yamuk planın uygulandığı hem de su basıncının arttığı, batı kenarda kalın ve çift cepheli duvar tekniğinin temelden itibaren uygulandığı görülmektedir. Oysa tapınağa yakın olan cephede yapı cephesinin genişlediği ve iç mekânda zemine kadar inen duvar tapınağa bakan cephede zemin seviyesinde ve yaklaşık 1.5 m. yüksekliğinde inşa edilmiştir.

Su deposunda duvar yüksekliği batı duvar dış cephesinde 3.5 m. içerde ise 3/3.20 m. dir. Dolayısıyla zeminde 20 cm. lik bir eğim söz konusudur. Duvar kalınlıkları da yükseklikle bağlantılı olarak değişmektedir. Duvar inşasında alışılmışın aksine kesme taş yerine, moloz taş örgü tekniği kullanılmıştır (Resim: 1). Sadece yapının köşelerinde dış cephelerde kalker (kireç taşı) kesme taş bloklar kullanılmıştır. Bu dikdörtgen bloklar sadece dış köşelerde bağlayıcı elemanlar olarak kullanılmıştır. Kesme blok taşların bir sıra yatay, bir sıra dikey olarak örüldüğü görülmüştür (Resim: 2). Kesme kalker bloklar arasında kenet gibi herhangi bir bağlantı ögesine rastlanmamış, bağlayıcı olarak sadece Horasan harcı kullanılmıştır. Köşelerdeki blok taşlar dışında ise moloz taşla harçlı olarak örülmüştür. Moloz harçlı örgünün su kütesine direnç gösterebilmesi için de duvar kalınlığı dikkate alınarak iki dar duvar birleşik olarak inşa edilmiştir. Böylece dolgu duvardaki zafiyet ortadan kalkmış ve daha dirençli hâle gelmiştir. Fakat bu sağlam duvarlar dahi uzun süre kullanılan yapıda tahribatı önleyememiştir. Bu kısa ve basıncı önleyen duvarda çatlaklar oluşmuş ve yapı zaman zaman elden geçirilerek bu çatlaklar sıvanmıştır.

Duvar tekniğindeki bu uygulamanın bir sonucu olarak, kutsal alanda tapınak tarafından bahçeler içine doğru kuzeybatı yönde bir eğimin varlığı ve mimarî yapıların bu eğim dikkate alınarak inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Su deposunda duvarlar dışında bir diğer taşıyıcı öge ise yapıyı kuzey-güney yönde ikiye bölen kemerlerin varlığıdır (Plan: 2). Tam kapasite ile yaklaşık 380 m³ su hacmine ulaşan bir yapıda, kemer sistemi aynı zamanda üst yapıyı taşımaya dönük olarak uygulanmıştır. Birbirine eşit üç adet kemerden oluşan sistemde, kemer ayaklarından ortada yer alanlar bağımsız ve diğer iki ayak ise duvara gömülüdür.

Kemer açıklıkları 2.60 m. dir (Resim: 3). Kemer payeleri ise 87/89x89/93 m. lik (orijinalde 90x90 m.) kare ölçülere sahiptirler. Her kemer ayağı 4 adet yekpare dikdörtgen blok taştan meydana gelmektedir. Payelerin toplam yüksekliği ise 1.43 m. dir. Blok taşların kenarları tıraşlanmış yüzeyleri ise kabarık bırakılarak bosajlı yüzeyler elde edilmiştir (Resim: 4). Bu uygulama duvar köşeleri, payeler ve kemerlerde birlikte uygulanmıştır. Ele geçirilen kemer taşları da dikkate alınarak yapılan kemerlerin yükseklikleri zeminden kilit taşı alt seviyesine kadar 2.70 m., kilit taşı üst seviyesine kadar ise 3.15 m. olduğu tahmin edilmektedir. Her bir kemer kilit taşı ile toplam 13 adet bloktan meydana gelmektedir. Yastık taşı ve kilit taşı dışındaki bütün bloklar birbirlerine eşittirler. Kemer taşları 87x46x32 cm. lik ölçülere sahip olup aralarında harç kullanılmıştır.

Tek farklı uygulama kemer payelerini oluşturan üst sıra blok taşta görülmektedir. Burada kemer iç kısmına bakan yüzeyde bosajlar sağ ve soldan 11x15 cm lik ölçülerde tıraşlanmışlardır. Bu uygulama kemer kalıplarının oturtulması için açılmış iskele ve kalıba ait izler olmalıdır. Ele geçirilen kalıntılardan dışta kemer dairelerini oluşturan alanlardaki açıklıklar ve pahlar yine aynı duvar tekniği uygulanarak moloz taşla örülmüştür (Resim: 4). Diğer duvarlardan farklı olarak burada tek kat sıva uygulanmıştır.

Su deposunda üst yapıya ait olabilecek herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. 3 m. lik bir derinliğe sahip olan mekânın kapatılması için tek ipucu kuzeyde ve batıda korunmuş, aynı zamanda duvar örgüsünden farklı dokuya sahip ve daha ince olan duvar kalıntılarıdır. Bu duvar kalıntılarının korunan yüksekliği 50 cm. ile 2 m. arasında değişmektedir. Bu duvar kalıntıları kemerlerinde yardımıyla yapının üzerini kapatan tonozlara ait olmalıdır. Kazı sırasında üst yapıya ait herhangi bir malzemenin ele geçirilmemesi, zaman zaman onarım görmüş olması ve güçlü kemer yapısının varlığı tonoz örgü sisteminin varlığını güçlendirmektedir.

Su deposuna giriş ise güney taraftan güney kemer ayağına bitişik bir alandan merdivenle sağlanmaktaydı (Resim: 5). Yine kalker (kireç taşı) kesme blok taşlardan yontulmuş 5 adet basamak, dik bir açıyla kemer-duvar birleşim noktasında zeminden 105 cm. yüksekte dikdörtgen 90x50 cm. lik bir sahanlıkla sona ermektedir. Su deposuna su girişini sağlayan düzenekle ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak doğu köşede duvar üst seviyesinde iç zeminden 2.15 m. yukarda 80x70 m. ölçülerinde bir açıklık tespit edilmiştir. Muhtemelen bu açıklık su girişine ait olmalıdır. Bu girişle yapıda merdivenle simetrik olarak düzenlenmiş uygulama basınç da düşünülerek eşit olarak dağıtılmıştır.

Tahliye sistemi ve su dağıtımı için çıkışlarda kuzeybatı cephede en kısa ve aynı zamanda en geniş duvardan sağlanmıştır. 2 adet künkle tahliye gerçekleştirilmektedir (Resim: 6). Her iki künkün ağız kısımları arasında kot farkı olup çapları değişmektedir. Havuz içerisinde tespit edilen 2 tahliye künkü arasında belli bir yükseklik farkı oluşu, 1 No.lu giderin önündeki tekne düzenlemenin oluşu ve tabanla eşit olması gibi sebeplerden ötürü, havuzun dibinde kalan pis suyun tahliyesinde de kullanıldığını söylemek yanlış olmaz. 2. tahliye künkü ise daha çok zorunlu hâllerde temiz suyun çıkışında kullanılmış olmalı.

Zemin ise plakaj taş döşendikten sonra kalın bir harç tabakasıyla sıvanmış ve 20 cm. lik bir yükselti farkıyla tahliye çıkışına doğru yönlendirilmiştir. Duvarda yer alan 4 farklı sıva tabakasının aksine zeminde fazla düzenleme yoktur. Duvar cephelerindeki bozulan sıvaların üzeri çentiklenerek yeni sıva için hazır hâle getirilmiş, farklı dönemlerde ve farklı harçlarla 4 kez sıvanarak kullanılmıştır (Resim: 7).

Kemer kilit taşına ait parça ve 3 adet kemer taşı, bahçe toprak seviyesinin hemen altında ele geçirilmiştir (Resim: 8). Muhtemelen bu seviyede tapınak moloz dolgusundan sonra kemerlerin ayakta olduğu dolgudan sonra tahrip edildiği bu kemer taşları ile doğrulanmaktadır. Bahçe toprağı seviyesinden itibaren sıvalardaki tahribat da artar. Özellikle 2005 yılında kaldırılan ve doğu köşesinde hâlâ varlığını koruyan incir ağacı ve diğer ağaçlar köklerini salmış ve kök depo zeminine kadar ulaşmıştır. Bu bakımdan yapıdaki tahribat alanının hem bahçe olarak kullanılması hem de duvarlarda beslenen incir ağaçlarıyla oluşmuştur. Bu bahçe toprağından itibaren zemine kadar olan yaklaşık 2 m. lik dolgu tabakası tamamen moloz taşlardan ibarettir. Yapılan çalışmalar ve elde edilen birkaç buluntu ile bu moloz dolgunun tapınağa ait olduğu saptanmıştır. Özellikle moloz dolgu arasından gelen ve tapınaktaki frizlere ait olması gereken birkaç mermer figür parçası ve mimarî bloklara ait parçalar dikkat çeker. Turkuaz renkte mimarî

parçalar, süpürgelikler, yumurta dizileri, *kymation*lar, friz parçaları ele geçirilmiştir. Yoğun olmamakla beraber, 11–12 yy.a tarihlenen sırlı seramikler ile günümüzde dahi kullanılan amphoralar da ele geçirilmiştir. Bu bağlamda tapınağın temellerine kadar sökülüp tahrip edilirken, kendi orijinal dolgusu su deposuna aktarılmış ve bu molozla beraber friz ve mimarî parçalar da dolgu içerisine karışmıştır.

Su deposu, zamanla genişleyen tapınak ve çevresindeki mimarînin su ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmış olmalıdır. Dolgu toprağının boşaltılması çalışmalarının bitimiyle birlikte, açığa çıkarılan havuzun iyi korunduğu ve oldukça sağlam bir yapı olduğu anlaşılmıştır.

B. Su Deposu ve Tapınak Arasındaki Alanda Yürütülen Çalışmalar

Bütün bu çalışmalarla tapınak ve çevresindeki yapıları gün ışığına çıkarmak hedeflenmektedir. Tapınak ve rezervuar arasında kalan alanın kazılıp tapınağa ait mimarî blokları ortaya çıkarmak ve bu yapıların kullanıldığı döneme ait zeminin tespitini yapmak amacıyla geniş bir alanda çalışmalar yapılmıştır. Yaklaşık 16x13 m. ölçülerindeki çalışma alanı içerisinde tapınağa ait mimarî bloklar tespit edilmiştir. Bu buluntular arasında sütun tamburları (9 adet), üst yapıya ait olabilecek andezit bloklar (8 adet), 1 adet sütun kaide parçası, 1 adet naos duvarı kaidesi, 7 adet farklı mermer blok parçası, 10 adet farklı andezit blok, 1 adet granit değirmen taşı gibi toplam 36 adet mimarî parça ele geçirilmiştir (Resim: 9).

2. Çevrede Yapılan Araştırma ve Düzenleme ve Belgeleme Çalışmaları

Birinci aşamada rezervuar restorasyonunda kullanılan kemer taşları çevredeki bahçelerin sulama havuzlarında (Resim: 10, 11) tespit edilmiş ve kullanıldıkları yerden alınarak kemerlerdeki yerlerine konmak üzere hazırlanmışlardır.

İkinci aşamada ise kutsal alanda var olduğu bilinen ve son bölümü açığa çıkarılan kutsal yolun varlığıdır. Bu aşamada Nail Ünal'ın evinde korunan adak anıtının tespiti ve alınmasıyla başlanmıştır. Bu eserin Gülpınar depo-müzesine kazandırılmasından sonra, aynı yöntemle yürütülen çalışmalar sonucunda, benzer bir anıtın Nail Ünal'ın arazisinden 50 m. ilerde Zekeriya Bey'in arazisinde bulunması ile çalışmalara hız verilmiştir. Aynı yöntemle, olasılıkla 1970'li yıllarda Çanakkale Arkeoloji Müzesi tarafından yapılan ve Roma Caddesi'nin kenarında var olan bir diğer anıtın tespiti önemlidir. Bu anıt Gülpınar erken dönem yerleşimi üzerindeki Roma Caddesi kenarında ele geçirilmiş olup bu alandan yaklaşık 60 m.

ilerdeki bir bahçede yine yazıtlı bir anıtın varlığı, bu kutsal yol veya caddenin güney-kuzey yönde devam ettiğini veya yapılaşmanın varlığını göstermesi açısından önemlidir. Her iki alan arasındaki mesafe yaklaşık 200 m. olsa da, tapınağa yakın ve yine anıtlarla aynı aksta, köylülerin hamam olarak tanımladığı tarla içerisinde zeytin dalı bezemeli anıtlarla bu kutsal yol veya caddenin varlığı büyük olasılıkla doğrulanmaktadır.

3. Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları

2006 yılı kazı sezonunda restorasyon ve konservasyon çalışmaları, Roma Dönemine tarihlenen su deposu ve tapınakta sürdürülmüştür.

a. Su Deposu

Su deposunda yürütülen çalışmalarda ortaya çıkarılan üç kemerden oluşan kemer sırasının varlığı restorasyon çalışmalarında etken olmuştur. Özellikle 3 adet kemer bloğunun sağlam oluşu ve kutsal alanda tapınak da dâhil olmak üzere ortaya çıkarılan yapıların temel seviyesine kadar tahrip edilmiş olmaları, kemerlerin eski görünümlerine kavuşturulmasında en önemli etken olmuştur.

Restorasyonun orta kemerde uygulanmasına karar verilmiştir. Fakat çok sayıda eksik bloğun olması, imitasyonların hazırlanmasında bir diğer etken olmuştur. Öncelikle blokların tamamlanması amacıyla orijinali ile hemen hemen aynı ölçü ve renkte, fakat karışımı fazla olan imitasyon bloklar hazırlanmıştır. Kalıptan çıkarılan imitasyon kemer blokları üzerinde orijinale uygun olarak kenetler açılmış ve kenarlar tıraşlanarak bosajlı yüzeyler elde edilmiştir. Toplam 5 adet hazırlanan imitasyon bloklar kemere konmadan önce çevrede yapılan araştırmalara hız verilmiştir.

Bu çalışmalar sonucunda çevrede çok sayıda bahçenin yer alması ve sulamada kullanılan sulama havuzlarının içerisinde tapınağa ait mermer bloklarının varlığı bizleri ümitlendirmiştir. Bu bağlamda yürütülen çalışmalara ek olarak su deposunun kazısı sırasında elde edilen bulgular, örneğin kemerlerin moloz taş dolgudan sonra sökülmüş olmaları nedeniyle çevredeki araştırmaların önemini artırmıştır.

Bu doğrultuda tapınak kuzey tarafında, Ünal Karagöz'e ait bahçenin sulama havuzunda kemer sırasına ait olabilecek kalker blok taşları tespit edilmiştir. Oldukça sağlam durumdaki 5 adet kemer bloğunun yanı sıra iki adet yine kemer bloğuna ait kırık parça ele geçirilmiştir. Kazı sırasında ele geçirilen kilit taşı parçası örnek alınarak, kırık parçalardan birisi kilit taşı olarak yontularak orta kemeri

tamamlayacak sayıda kemer bloğu hazırlanmıştır. Bu aşamadan sonra imitasyon blokların kullanımından vazgeçilmiş ve orijinal malzeme ile orta kemerin ayağa kaldırılması çalışmalarına başlanmıştır.

İskele kurulmadan önce kemer taşlarının kendilerini taşıyabilecek kadar yükseltilmesi için kaydırma yöntemi ile ilk bloklar konmaya başlamıştır. Öncelikle sol kemer ayağı üzerinde sadece yastık taşlarının kalmış olması nedeniyle, ilk aşamada sol kemer ayağı üzerine dört kemer taşı konarak sol ve orta kemerin açısı konusunda gerekli görünümü verecek restorasyon yapılmış ve 4 adet kemer taşından ikisi sol kemere ikisi orta kemere konarak bir yerde gerekli olan orta kemerin alt yapısı da hazırlanmıştır. Bütün bu bloklar, belli zaman aralığı ile konarak kenet yuvalarıyla da birbirlerine bağlanmıştır.

İkinci aşama olarak ahşap iskele hazırlanarak sırasıyla kilit taşına kadar kemer blokları konmuştur. Kilit taşı ise en son bağlayıcı olarak iskele üzerinde gerekli ölçümler yapıldıktan sonra, orijinale uygun olarak yine orijinal taştan yontularak konmuştur. Sağda yer alan kemer boşluğunu kapatan örgü sistemi ayağa kaldırılan sol köşede de uygulanmış, moloz taştan orijinal şekle sadık kalınarak tamamlanmıştır (Resim: 4).

b. Tapınak

Yıllardır devam eden tapınaktaki restorasyon çalışmalarına, tapınağın görkemini ortaya koyması ve ana mekânların algılanabilmesi maksadıyla 2006 yılında da devam edilmiştir. İlk olarak tapınağın ana odası hakkında fikir vermesi amacıyla naos zemin döşeme bloklarının yerlerine konması tasarlanmıştır (Resim: 12). Birinci aşama olarak 2005 yılında hazırlanan tapınağın orijinal dolgusu olan moloz taşların oturtulması amacıyla, 2005 yılında uygulanan su verilerek silindir baskıyla sıkıştırılma işlemine 2006 yılında da devam edilmiştir. Bir yıl bekleme süresinden sonra en azından naos ölçülerinde tek sıra imitasyon döküme karar verilmiştir.

İkinci aşamada büyük boyutlu çakıllar bu moloz taşların üzerine gelen toprakla sıkıştırıldıktan sonra atılacak bloklarda kayma ve çökmeleri önlemek için demir ızgara bağlanmıştır.

Üçüncü aşamada ahşap kalıplar hazırlandıktan sonra orijinal bloklara uygun 1.40 x 1.40 ölçülerinde 11 adet imitasyon bloklar için kalıplar hazırlanmıştır. Bloklar arası ise birbirlerinden bağımsız olarak ayarlanmıştır (Resim: 13).

Ayrıca 2006 kazıları ile kuzey köşede ele geçirilen sella kaide bloğu yerine konmak üzere hazır hâle getirilmiştir.

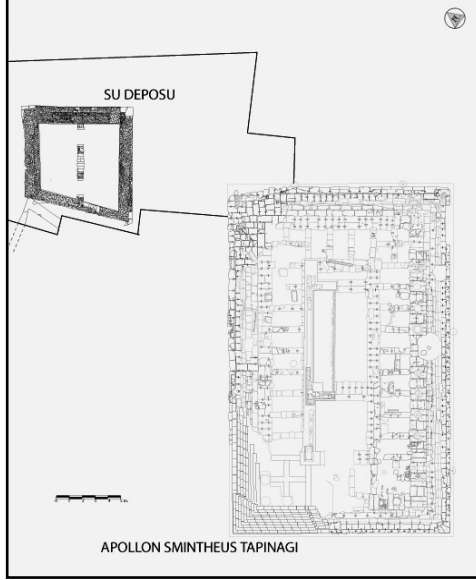
Tapınakta devam eden bir diğer restorasyon çalışması ise 2005 yılında başlanan ve özenle devam eden yontulan model İon başlığı çalışmalarıdır (Resim: 14). Bu sezon çalışmasında başlıktan alçı kalıp alınarak 2007 yılında dökülecek olan imitasyon başlık için hazır hâle getirilmiştir.

Almanya Regensburg Üniversitesi Mimarlık Tarihi profesörlerinden Thekla Schulz- Brize gözetiminde bir mimar ve bir mimarî öğrencisinden oluşan ekibi tarafından tapınak üst yapısına ait mimarî blokların çizimi yapılmıştır.

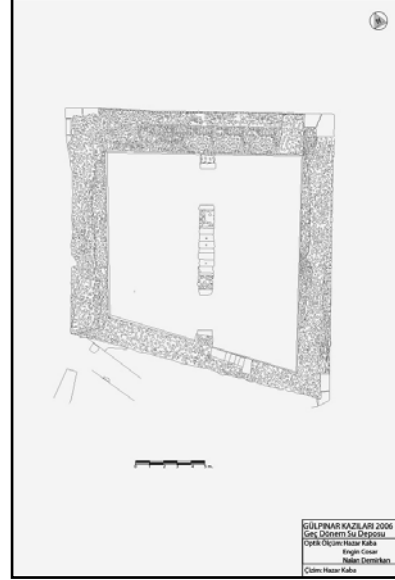
4. Kültürel Etkinlikler

1980 yılından itibaren devam eden Gülpınar kazılarının 25. yıl kutlamalarının ardından 2005 yılında 26. yıl kutlamaları yapılmış ve ardından Apollon Smintheus Tapınağı ve kutsal alanın tanıtılması amacıyla Gülpınar Smintheion kazılarının 27. yılı Gülpınar Belediyesi'nin de katkıları ile "Apollon Smintheus Şenlikleri" adı altında iki gün boyunca çeşitli etkinliklerle büyük bir coşku ile kutlanmıştır. Etkinlikler arasında kutsal alan gezisi dâhilinde tapınak ve diğer mimarî yapılar tanıtılmıştır. Bu kültürel hizmet, eğitim-öğretim yılının başlaması ile başta Gülpınar Beldesi'ndeki okullar olmak üzere, çevre köylerdeki eğitim kurumlarında da eğitim amaçlı tanıtım yapılmıştır.

Efes Pilsen'in de büyük katkılarıyla 4-5 Ağustos 2006 tarihlerinde 3 gün boyunca konserler, dans gösterileri ile III. Apollon Smintheus Şenlikleri düzenlenmiştir. Şenliklere çevre halkı, yerli ve yabancı konuklar katılmıştır.

Plan 1: Apollon Smintheus tapınağı ve çevresi

Plan 2: Su deposu planı

Resim 1: Su deposu restorasyon sonrası

Resim 2: Su deposu (doğudan görünüş)

Resim 3: Su deposu kemer açıklığı

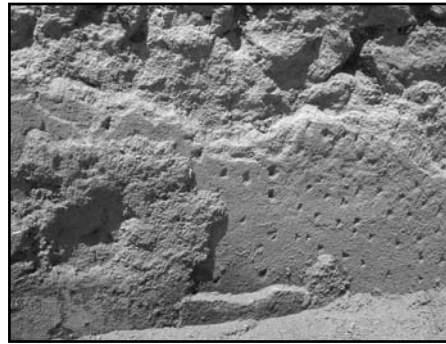
Resim 4: Su deposu, orta kemer

Resim 5: Su deposu merdivenleri

Resim 6: Su deposu tahliye çıkışı

Resim 7: Su deposu iç yüzey sıva tabakaları

Resim 8: Su deposu kemere ait blokların kazı sırasındaki durumu

Resim 9: Tapınak ve Su deposu arasında ele geçirilen tapınak blokları

Resim 10: Sulama havuzundaki kemer blokları

Resim 11: Sulama havuzundaki
kemer blokları

Resim 12: Tapınak sellası
restorasyon öncesi

Resim 13: Restorasyon sonrası
tapınak sellası döşeme
blokları